

Izaicinājumi sociālo un humanitāro zinātņu jomas pētniecības vērtēšanai

Eiropas tīkls pētniecības vērtēšanai sociālo un humanitāro zinātņu jomā ENRESSH

Preambula

ENRESSH apvieno pētniecības vērtēšanas jomas pētniekus no 35 valstīm ar mērķi izstrādāt atbilstošas un caurspīdīgas metodes sociālajās un humanitārajās zinātnēs veiktās pētniecības novērtēšanai.

Šajā dokumentā noteikti principi un pieejas, lai pilnveidotu pētniecības vērtēšanu sociālo un humanitāro zinātņu jomā. Dokumentā uzskaitītas vairākas problēmas, ar kurām jāskaras, novērtējot sociālo un humanitāro zinātņu nozarē veiktus pētījumus. Uzskaitījums veidots, izmantojot COST Action 15137 (ENRESSH) ietvaros notikušās ekspertu diskusijas, 2017. gada janvārī Prāgā organizētās ieinteresēto pušu tikšanās rezultātus, kā arī iepriekš publicētos ziņojumus un manifestus par pētniecības vērtēšanu (Leidenes manifests, HERA ziņojums par pētniecības vērtēšanu sociālo un humanitāro zinātņu jomā utt.).

Vispārēji apsvērumi

Mēs uzskatām, ka, ņemot vērā sociālo un humanitāro zinātņu akadēmisko, sabiedrisko un kultūras vērtību, tās ir pelnījušas pastiprinātu politikas veidotāju uzmanību, kā arī vērtēšanas sistēmu, kas atspoguļo to potenciālu un vērtību.

Sociālās un humanitārās zinātnes ir nozīmīgas ikvienā sabiedrībā, kurā tiek augstu vērtētas zināšanas un kultūra. Demokrātija balstās uz pētniecību sociālo un humanitāro zinātņu jomā, tāpēc tā ir pelnījusi atzinību par doto ieguldījumu, mācot kritisko domāšanu, kā arī veicinot izpratni par dažādām mūsdienu problēmām, piemēram, migrāciju un konfliktiem, ko izraisījusi ekonomiskā krīze, reliģija, kultūras un sociālekonomisko apstākļu atšķirības.

Jebkuras vērtēšanas priekšnosacījums ir savstarpēja uzticība starp vērtētājiem un vērtējamajiem. Šobrīd sociālo un humanitāro zinātņu pētnieku vidū jaušams skepticisms, jo esošās procedūras nav pielāgotas vai pat nav piemērotas sociālo un humanitāro zinātņu pētniecības paradigmai.

Daudzi sociālo un humanitāro zinātņu pētījumu jautājumi ir būtiski vietējai sabiedrībai, savukārt citi prasa izmantot vietējo valodu. Visa sociālo un humanitāro zinātņu pētnieku kopiena uzskata, ka ir iespējams izstrādāt piemērotus un jēgpilnus kritērijus un

indikatorus, un ir nepieciešams izveidot savstarpēji uzticamu un atbilstīgu pētniecības vērtēšanu.

Sociālo un humanitāro zinātņu pētnieku neuzticēšanās vērtēšanai bieži ir saistīta ar neatbilstošu vai nepietiekamu komunikāciju. Mēs iesakām diskusijas ar **augšupejošu pieeju**, nodrošinot, ka sociālo un humanitāro zinātņu pētnieku un attiecīgo sabiedrības ieinteresēto pušu balsis nopietni ieklausās, lai **vērtēšanu sasaistītu ar zināšanu radīšanu** vērtētajās disciplīnās. Mēs iesakām kvalitāti un nozīmību **automātiski nesaistīt ar konkrētu publikācijas veidu** (t.i., monogrāfijām vai rakstiem). Tā vietā viss sociālo un humanitāro zinātņu jomā radītais būtu jānovērtē atbilstīgi tā zinātniskajai nozīmībai un/vai ietekmei sabiedrībā. Tādējādi tiktu atspoguļota zinātnieku vidū pastāvošā vienprātība, ka kvalitāte var izpausties dažādos veidos un formās.

Vērtēšanas procesam jābūt **caurspīdīgam**. Tas nozīmē, ka skaidri jānosaka vērtēšanas mērķi, kritēriji, kvantitatīvās robežvērtības, radītā ietekme un atskaites punkti gan pētījuma zinātniskajai kvalitātei, gan tā nozīmei sabiedrībā. Caurspīdības ievērošana nozīmē arī nodrošināt rezultātu pieejamību sabiedrībai, vienlaikus respektējot indivīda privātumu.

Visbeidzot, ir nepieciešams vairāk datu par sociālo un humanitāro zinātņu pētniecību. ENRESSH eksperti ir novērojuši, ka sociālo un humanitāro zinātņu jomas vērtēšanu nopietni kavē pamatotu un ticamu datu trūkums. Lai gan šobrīd dati tiek apkopoti (ar projektu, programmu, institūtu utt. vērtēšanas palīdzību), Eiropas līmenī tie nav harmonizēti un pilnīgi.

Sociālo un humanitāro zinātņu pētniecības vērtēšanas pilnveide

Lai risinātu iepriekšminētās problēmas, jāapsver šādi principi un priekšlikumi:

1. Vērtējot jāņem vērā sociālo un humanitāro zinātņu daudzveidība. Sociālo un humanitāro zinātņu pētniecība nepakļaujas vienai paradigmai un ir starpdisciplināra.

- Vērtēšanas procedūras **jāsaista** ar pētniecības praksi attiecīgajā sociālo un humanitāro zinātņu nozarē.
- Jāizstrādā un jāizmanto **daudzdimensionālas/jauktu metožu** vērtēšanas paradigmas un procedūras, kas nepieļauj, ka viens atsevišķs indikators varētu aptvert gan zinātnisko nozīmi, gan sociāli orientēto lomu.
- Jāiegūst **sistemātiskas liecības** par paveikto sociālajās un humanitārajās zinātnēs, par rezultātu izplatīšanu un to radīto ietekmi.

2. Vērtējot sociālo un humanitāro zinātņu jomas pētniecību, jāpārbauga savstarpējās recenzēšanas (peer-review) procesa kvalitāte un jāizstrādā jaunas savstarpējās recenzēšanas formas, kurās ņemta vērā sociālo un humanitāro zinātņu pētniecības loma sabiedrībā un citi būtiski aspekti.

- Jāiegulda paplašinātās recenzijas formās, lai ietvertu tajās dažāda veida ekspertīzi.

European Network for Research Evaluation in the SSH (ENRESSH), COST Action 15137

for

**SSH Research
Evaluation**

- Jāorganizē vērtēšanas profesionāļu **mācības**, iesaistot visus nepieciešamos zināšanu izmantotājus sociālās ietekmes vērtēšanā.
- Vērtējot sociālo un humanitāro zinātņu pētniecību, jādod iespēja veikt vērtējumu metanovērtēšanu.

3. Jāveido datu bāzes, kas atspoguļo visa veida sociālo un humanitāro zinātņu pētniecības gala rezultātus, un kuras savstarpēji izmantojamas Eiropas līmenī un **noderīgas pētniekiem** kā informācijas izplatīšanas un ieguves veids.

- Jāpārskata valsts un starptautiskā līmeņa **autoritatīvu publikāciju kanālu sarakstu loma** un zinātnisko publikāciju minimālo standartu definīcija.
- Jānosaka tās sociālo un humanitāro zinātņu nozares, kurās **altmetrija** ir atbilstošs un derīgs vērtēšanas instruments, kas saistīts ar pētniecības praksi attiecīgajā nozarē.
- Pēc nepieciešamības jāizstrādā metodes, kā attiecināt altmetriju uz **atsevišķām publikācijām**, nevis uz izplatīšanas kanālu, kurā tās publicētas.

Nākamie soļi

Jaunu modeļu izstrādei izpildījuma, kvalitātes un nozīmības novērtēšanai sociālo un humanitāro zinātņu pētniecības jomā nepieciešama turpmāka sadarbība valsts, Eiropas un starptautiskā mērogā.

ENRESSH kā sociālo un humanitāro zinātņu jomas pētniecības vērtēšanas ekspertu tīkls ir ideāli piemērots, lai sniegtu eksperta viedokli un padomus ieinteresētajām pusēm, kā realizēt iepriekšminētos priekšlikumus.